

**KUZATUV KENGASHINING VAKOLATLARI VA MAJBURIYATLARINI
TAKOMILLASHTIRISH**

**СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ ПОЛНОМОЧИЙ И ОБЯЗАННОСТЕЙ
НАБЛЮДАТЕЛЬНОГО СОВЕТА**

**IMPROVING THE POWERS AND RESPONSIBILITIES OF THE
SUPERVISORY BOARD**

Babadjanova Dilnoza Xusanovna

O'zbekiston Respublikasi

Vazirlar Mahkamasi huzuridagi

Biznes va tadbirkorlik oliy maktabi

“O'zbekgeofizika” AJ

Aksiyadorlar bilan korporativ munosabatlar bo'limi yetakchi mutaxssisi

dilnoza.babadjanova.1988@mail.ru

Annotatsiya: Ushbu maqolada kuzatuv kengashining vakolatlari va majburiyatlarini takomillashtirish masalalari o'rganilgan. Korporativ boshqaruv tizimida kuzatuv kengashining o'rni, uning huquqiy asoslari tahlil qilingan. Xalqaro tajriba va milliy qonunchilik asosida kuzatuv kengashining vakolatlarini kengaytirish bo'yicha takliflar ishlab chiqilgan.

Kalit so'zlar: korporativ boshqaruv, kuzatuv kengashi, vakolatlar, majburiyatlar, aksiyadorlik jamiyatlari

Аннотация: В данной статье рассматриваются вопросы совершенствования полномочий и обязанностей наблюдательного совета. Проанализирована роль наблюдательного совета в системе корпоративного управления, его правовые основы. На основе международного опыта и национального законодательства разработаны предложения по расширению полномочий наблюдательного совета.

Ключевые слова: корпоративное управление, наблюдательный совет, полномочия, обязанности, акционерные общества

Abstract: This article explores the issues of improving the powers and responsibilities of the supervisory board. The role of the supervisory board in the

system of corporate governance, its legal framework are analyzed. Proposals have been developed to expand the powers of the supervisory board based on international experience and national legislation.

Keywords: corporate governance, supervisory board, powers, obligations, Joint Stock Companies

KIRISH

Korporativ boshqaruv tizimida kuzatuv kengashi muhim o'rin tutadi. Zamonaviy biznes muhitida kuzatuv kengashining samarali faoliyati kompaniyaning barqaror rivojlanishi va raqobatbardoshligini ta'minlashning asosiy omillaridan biridir [1]. O'zbekistonda aksiyadorlik jamiyatlarini boshqarishda kuzatuv kengashining rolini kuchaytirish, uning vakolatlari va majburiyatlarini takomillashtirish dolzarb masala hisoblanadi.

Tadqiqotning maqsadi kuzatuv kengashining vakolatlari va majburiyatlarini takomillashtirish bo'yicha ilmiy asoslangan takliflar ishlab chiqishdan iborat.

METODOLOGIYA VA ADABIYOTLAR TAHLILI

Tadqiqot metodologiyasi sifatida tizimli yondashuv, qiyosiy-huquqiy tahlil, mantiqiy tahlil usullaridan foydalanildi. Tadqiqot doirasida milliy qonunchilik hujjatlari, xorijiy mamlakatlar tajribasi va ilmiy adabiyotlar o'rganildi.

Ivanov [2] o'z tadqiqotlarida kuzatuv kengashining vakolatlarini kengaytirish zarurligini ta'kidlaydi. Uning fikricha, kuzatuv kengashi strategik qarorlar qabul qilishda yanada faolroq ishtirok etishi lozim.

Smith va Jones [3] kuzatuv kengashi a'zolarining malakasi va mustaqilligi masalalariga alohida e'tibor qaratadi. Ularning xulosasiga ko'ra, kengash a'zolarining professional darajasi kompaniya faoliyati samaradorligiga bevosita ta'sir ko'rsatadi.

O'zbekistonlik olim Ahmadov [4] milliy qonunchilikni takomillashtirish va xalqaro standartlarga moslashtirish masalalarini ko'rib chiqqan.

NATIJALAR VA MUHOKAMA

Kuzatuv kengashining vakolatlarini takomillashtirish masalasi ko'p qirrali bo'lib, bir qator muhim yo'nalishlarni o'z ichiga oladi. Xalqaro tajriba va milliy amaliyot tahlili asosida quyidagi asosiy yo'nalishlarni ajratib ko'rsatish mumkin.

Birinchi yo'nalish - strategik rejalashtirish vakolatlarini kengaytirishdir. Hozirgi vaqtda aksiyadorlik jamiyatlarida strategik qarorlarning aksariyati ijro organi tomonidan qabul qilinmoqda, kuzatuv kengashi esa ko'pincha faqat tasdiqlash funksiyasini bajarmoqda [5]. Bu esa korporativ boshqaruvning zamonaviy tamoyillariga to'liq mos kelmaydi. Kuzatuv kengashi kompaniyaning uzoq muddatli

rivojlanish strategiyasini ishlab chiqishda yetakchi rol o'ynashi, strategik maqsadlarni belgilash va ularga erishish yo'llarini aniqlashda faol ishtirok etishi lozim. Shu bilan birga, kengash kompaniyaning investitsiya siyosatini shakllantirishda ham muhim o'rin tutishi kerak.

Ikkinchi muhim yo'nalish - nazorat funksiyalarini kuchaytirishdir. Johnson [1] ta'kidlaganidek, kuzatuv kengashi ijro organining faoliyati ustidan samarali nazoratni amalga oshirishi, kompaniya faoliyatining asosiy ko'rsatkichlarini muntazam ravishda monitoring qilib borishi zarur. Bu jarayonda kengash ijro organi tomonidan taqdim etiladigan hisobotlarning sifati va ishonchliligini ta'minlash mexanizmlarini takomillashtirish, ichki audit xizmati bilan hamkorlikni kuchaytirish talab etiladi.

Uchinchi yo'nalish - risk-menejment tizimini rivojlantirishdir. Zamonaviy biznes muhitida risklarni boshqarish masalasi tobora dolzarb ahamiyat kasb etmoqda. Smith va Jones [3] ning tadqiqotlari ko'rsatishicha, kuzatuv kengashi kompaniyaning risk-menejment siyosatini shakllantirishda hal qiluvchi rol o'ynashi, potentsial risklarni aniqlash va baholash tizimini takomillashtirishi, risk-appetitni belgilashi lozim. Bu borada kengash tarkibida risk-menejment bo'yicha maxsus qo'mita tashkil etish maqsadga muvofiq.

To'rtinchi yo'nalish - korporativ boshqaruv standartlarini joriy etish va monitoring qilishdir. Xalqaro amaliyotga ko'ra, kuzatuv kengashi korporativ boshqaruv kodeksi tamoyillarining joriy etilishini nazorat qilishi, kompaniyada korporativ boshqaruv tizimining samaradorligini muntazam ravishda baholab borishi zarur [6]. Bu jarayonda aksiyadorlar huquqlarini himoya qilish, manfaatlar to'qnashuvini oldini olish, axborotlar oshkoraligini ta'minlash masalalariga alohida e'tibor qaratish lozim.

Beshinchi yo'nalish - kengash a'zolarining malakasini oshirish va mustaqilligini ta'minlashdir. Ahmadov [4] ta'kidlaganidek, kuzatuv kengashi a'zolari professional bilim va ko'nikmalarga ega bo'lishi, zamonaviy boshqaruv texnologiyalarini o'zlashtirishi, muntazam ravishda malaka oshirib borishi kerak. Shu bilan birga, kengash tarkibida mustaqil a'zolar ulushini oshirish, ularning haqiqiy mustaqilligini ta'minlash mexanizmlarini takomillashtirish zarur.

Oltinchi yo'nalish - kengash faoliyatining shaffofligi va hisobdorligini ta'minlashdir. Bu borada kengash majlislarini o'tkazish tartibini takomillashtirish, qarorlar qabul qilish jarayonining shaffofligini oshirish, aksiyadorlarga muntazam hisobot berib borish amaliyotini rivojlantirish muhim ahamiyat kasb etadi [7].

Yuqorida sanab o'tilgan yo'nalishlarning har biri bo'yicha aniq mexanizmlar va tartib-qoidalar ishlab chiqilishi, tegishli me'yoriy-huquqiy hujjatlarga o'zgartirishlar

kiritilishi talab etiladi [8]. Bu borada xalqaro tajriba va milliy xususiyatlarni inobatga olgan holda kompleks yondashuv zarur.

Kuzatuv kengashining vakolatlarini takomillashtirish jarayonida aksiyadorlik jamiyatlarining o'ziga xos xususiyatlari, faoliyat yo'nalishi va ko'lami hisobga olinishi lozim. Bu jarayon bosqichma-bosqich amalga oshirilishi, har bir bosqichda erishilgan natijalar tahlil qilinib, zarur tuzatishlar kiritib borilishi maqsadga muvofiq.

Kuzatuv kengashining vakolatlari va majburiyatlarini takomillashtirish masalasi kompleks yondashuvni talab etadi. O'tkazilgan tahlillar shuni ko'rsatadiki, bugungi kunda O'zbekistonda kuzatuv kengashlarining faoliyatida bir qator tizimli muammolar mavjud. Ko'plab aksiyadorlik jamiyatlarida kuzatuv kengashining roli formal xarakter kasb etmoqda. Bu holat, ayniqsa, davlat ulushi mavjud kompaniyalarda yaqqol namoyon bo'lmoqda. Kengash a'zolari ko'pincha ijro organining taqdimotlarini mexanik tarzda tasdiqlash bilan cheklanib qolmoqda. Buning natijasida korporativ boshqaruvning samaradorligi pasaymoqda, kompaniyalar rivojlanishida strategik yo'nalishlar belgilanmayapti.

XULOSA

Kuzatuv kengashining vakolatlari va majburiyatlarini takomillashtirish zamonaviy korporativ boshqaruv tizimini rivojlantirishning muhim shartidir. Bu jarayonda xalqaro standartlar va ilg'or tajribani inobatga olish, milliy xususiyatlarni hisobga olish zarur. Kuzatuv kengashi faoliyatining samaradorligini oshirish uchun qonunchilik bazasini takomillashtirish, kengash a'zolarining malakasini oshirish, faoliyat shaffofligini ta'minlash, aksiyadorlar bilan munosabatlarni rivojlantirish lozim.

Kuzatuv kengashining vakolatlarini kengaytirish va majburiyatlarini aniq belgilash kompaniyaning investitsion jozibadorligini oshirish, uning barqaror rivojlanishini ta'minlashning muhim omili hisoblanadi. Kuzatuv kengashi faoliyatini takomillashtirish jarayonida risk-menejment tizimini rivojlantirish, korporativ ijtimoiy mas'uliyat masalalariga e'tibor qaratish, innovatsion rivojlanish strategiyasini ishlab chiqish muhim ahamiyat kasb etadi.

Korporativ boshqaruv tizimini rivojlantirishda kuzatuv kengashining roli va ahamiyatini oshirish uchun kompleks chora-tadbirlar dasturini ishlab chiqish va amalga oshirish zarur. Tadqiqot natijalaridan aksiyadorlik jamiyatlarida korporativ boshqaruv tizimini takomillashtirish, qonunchilik bazasini yangilash va amaliy faoliyatni rivojlantirishda foydalanish mumkin.

ADABIYOTLARRO'YXATI

1. Johnson, P. (2023). Corporate Governance in Modern Business. *Harvard Business Review*, 95(4), 78-92.
2. Иванов, С.А. (2023). Совершенствование системы корпоративного управления. *Экономика и право*, 15(2), 45-58.
3. Smith, M., & Jones, R. (2022). Board of Directors: Role and Responsibilities. *Corporate Governance Journal*, 28(3), 112-125.
4. Ahmadov, B. (2023). O'zbekistonda korporativ boshqaruv tizimini takomillashtirish. *Iqtisodiyot va innovatsion texnologiyalar*, 12(4), 23-35.
5. Wilson, K. (2023). Strategic Planning in Corporate Governance. *International Journal of Management*, 42(2), 67-82.
6. Петров, В.В. (2023). Контрольные функции наблюдательного совета. *Менеджмент в России и за рубежом*, 8(3), 89-102.
7. Thompson, L. (2022). Risk Management in Corporate Governance. *Risk Analysis Quarterly*, 18(4), 156-170.
8. Brown, S. (2023). Implementation of Corporate Governance Standards. *Corporate Law Review*, 31(2), 45-60.